

VÁLOGATÁS KULTSÁR ISTVÁN (1760–1828) LEVELEZÉSÉBŐL

A szöveget ellenőrizte: Hidvégi Violetta történész, levéltáros

Festetics Györgyhöz a Törökországi Levelek kiadásáról¹

1794. évi jegyzőkönyvben március 17-i dátummal olvasható: Professzor Kultsár István úr egész köszönettel megküldi azon Törökországi leveleket, melyet önanysága adakozásából, napfényre segített. (...) Az alábbi levél kísérte a küldeményt:

Méltóságos Gróf!

Íme megjelennek Méltóságod előtt azon levelek, melyeket a sötétségből napfényre segített kegyelmével. Méltóztassék őket oly kegyességgel fogadni mely buzgó hálaadással nyújtom be Méltóságodnak. Óhajtottam ugyan, hogy nagy érdemeinek megismertetésére ezen bőkezűségét a könyvben hirdethettem volna, de a mostani változásokra nézve a gyanúságtól féltettem hazafiúságát. Míg tehát nyíltan kijelenthetem azt az elfelejthetetlen példákban tündöklő hazaszeretetét, addig is azon örvendek Méltóságodnak, hogy szívében érezheti azt a gyönyörűséget, melyet a jótétemények, a valóságos érdemek szoktak okozni még akkor is, ha titokban maradnak. De sokkal többek, s nagyobbak Méltóságod érdemei, hogysem azokat vagy a haza most nem tudná, vagy a maradékunk valahára elfelejthetné. Sőt nagy híre napról napra inkább fog virágozni, és mennél későbbre terjed, annál felségesebben magasztaltatik dicsősége. Szerencsésnek tartanám magamat, ha ezen érdemlett dicsőségnek bár legkisebb részben is lehetnék növelője. Azon való igyekezetemet ugyan elmulaszthatatlan kötelességemé teszem, és azon kérem Méltóságodat, hogy ezt az alázatos hálaadasképp bemutatott kész akaratomat méltóztassék kegyesen elfogadni, és engem kegyelmében megtartani, aki mély tisztelettel vagyok Méltóságos Grófnak

*legkisebb szolgája
Kultsár István*

A jegyzőkönyv határozata: A küldött könyveket köszönettel vévén önanysága bizonyossá teszi professzor urat, hogy nála kedvet találván általuk, ha ilyen örömmel veszi a közönség is, abból megnyeri jutalmát fáradságaival.

*

¹ Kostyál István: Kultsár István levele Festetics Györgyhöz. Irodalomtörténeti Közlemények, 1960. 4. sz. 475-476. old. „Figyelmet érdemel az a tény, hogy Festetics György tette anyagilag lehetővé Mikes leveleinek megjelenését. A nem túlságosan lojális főúrnak ez a tette sem nyert volna nagy tetszést az uralkodónál. Kultsár István fogalmazása óvatos, de félreérthetetlen. (Négy hónappal később már letartóztatják Martinovicsot és társait!)” (476. old.)

Magyarország Históriájának kiadásáról²

Tudós Hazafi!

Mind hivatala, mind Schlachta úr által kezemhez jött versei elég okaim lehetnének, hogy az úrhoz folyamodjam ezen elkezdett könyvnek (Gebhardi: Magyarország históriája) megkedveltetése iránt: de különösen az említett úrról értett kész barátsága bátorított leginkább. Nem is kételkedem, hogy tekintvén a magyar históriának hiányosságát, és azon teljes egészséget, melyet adni igyekezem ezen könyvnek azáltal, hogy e folyó esztendő végéig kiterjesztem, elegendő okot fog az úr találni ajánlására. Ez igen hasznos könyv lehet az ifjúságra nézve.

Emellett bátorkodom az úrnak ajánlani az általam még 1794-ben kiadott Törökországi leveleket, melyekben a Rákóczi Ferencsel bujdosó magyarok története foglaltatnak. Ez is kellemetes olvasás volna a magyar nyelvet tanulóknak. Légyen az úr oly barátsággal hozzám és ezen könyveket ajánlani méltóztassék. Én minden kíváncsi alkalmatosságban készségét visszaszolgálni igyekezem.

*Az úrnak alázatos szolgája
Kultsár István
az ifjú gróf Festetics nevelője*

Pest, 1802. június 6.

*

Széchenyi Ferenchez³

Főméltóságú Gróf! Kegyelmes Uram!

Amely szerencse kevésnek engedtetett, hogy eltalálja a dicsőségnek valóságos útját, azt Excellenciádnál örvendezve tapasztaltuk, midőn ritka, és gazdag gyűjteményét a hazának ajándékozta. Azon hálaadatosság, melyre bőkezűségével az egész nemzetet kötelezte, csak akkor múlhat el, midőn az emberi szív megszűnik verni.

Fönn marad Lajos, Zsigmond, Mátyás híres királyaink fényes neve, és a magyarokat a tudós világ előtt állandóan dicsőíteni fogja. Szinte úgy halhatatlan lesz Excellenciádnak méltó emlékezete is (...).

Ily dicsőséges jövődönk előre való érzése már most Excellenciádnak nagy lelkét a legédesebb gyönyörűséggel megtöltheti. Én ugyan megvallom, hogy azon háládatos indulat, melyre ajándékának reám való kiárasztása gerjesztett, egészen elfogta szívemet. Azért kérem

² Eötvös Lajos: Régi irodalmi levelek. Vasárnapi Újság, 1869. 258-259. old. „Lapunkhoz még 1864-ben küldte ezt be Nagybányáról Lajos György úr, ki egy Séllei nevű, 1860 körül Nagybányán elhalt ex jezsuita irományai között találta meg, s közlésre azonnal felküldte. Kultsár levele hasonlóképp ezúton került hozzánk, s kihez intézése felől ennek sem vagyunk tisztában, eredeti volta azonban nem jöhet kétség alá. Valószínű, hogy vagy Baróti Szabó Dávidhoz, vagy Virág Benedekhez volt küldve, miután tanárviselt emberek közül tán csak tőlük jelent meg e tájban versgyűjtemény.”

³ OSzK, Kézirattár: Kultsár István levelei. A levélben szereplő vers szöveghű közlés.

Excellenciádat, hogy ezen érzésemet mély tisztelettemmel együtt elfogadni, és kegyesen megengedni méltóztassék, hogy hálaadásomat e csekély versekkel kijelenthessem:

Szétsényink ujján hírét fölemelte Hazánknek,
És vetekedve Hazánk hírleli érdemeit.
Eggyez a buzgóság bennök: de különböz okában;
Azt szeretet vonzá, készleti ezt köszönet.
Mindenik állandó. Örvendj Magyar! érdemes így leszsz
Már köszönetre Hazánk, és szeretetre Fija.

Aki magamat kegyes jó voltába ajánlván vagyok Főméltóságú Gróf Excellenciádnak alázatos szolgája:

*Kultsár István
előbb az ékesszólás tanítója,
most az ifjú gr. Festetics László nevelője*

Pesten, 1803. március 30.

*

Csokonai Vitéz Mihályhoz⁴

Érdemes Hazafi!

(...) Gróf Széchényi (...) Öexcellenciája általam kívánta az Úrnak tudtára adni, hogy mind maga mind, grófnéja iránt viseltető tiszteletét nagyra becsüli, és a költségbéli segítséget a Tavasz kiadására sem tagadja meg az Úrtól; hanem az ajánlást méltóztassék elhagyni. Én, valamint ezen főméltóságoknak anyanyelvünk iránt való nagy érdemeiket annál inkább becsülöm, mennél inkább rejteni akarják, úgy az Úr hazafiúi igyekezeteinek is annál nagyobbban örvendek mennél hathatósabb pártfogókra talált ily nagylelkű méltóságokban. (...)

Egyszersmind Árpád, vagy a magyarok megtelepedése is figyelmessé tett. Ha heroikus versekbe méltóztatik foglalni, már előre is halhatatlanságot érdemlett szándéka: végbevétele pedig bizonyosan megnyeri. (...)

Az Úrnak alázatos szolgája

Kultsár István

Pest, 1802. február 20.

(...) Engedelmet kérek⁵, hogy ezen visszatérő Dorottyát elolvasni merészeltem. Azt vélem, hogy mestersége és szépségei megmaradhatnak azoknak eltörlésével, melyek a cenzúrán fennakasztották. Minden jókat kívánván vagyok igaz tisztelettel

*Az Úrnak alázatos szolgája
Kultsár*

⁴ Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára (MTAK), Kézirattár: K 4/1. levél.

⁵ MTAK, Kézirattár: K 4/4. levél

Pest, 1803. április 16.

*Kedves Úr!*⁶

(...) Anakreoni dalait láttam már Bécsben készen, s egy példányt mutatóképpen el is hoztam (...). Lillát ígért az Úr júliusra, azt nem láthattam mai napig. Budán Verseghy kész már az Aglájával, mely szerelmes enyelgéseket kottákkal foglal magában. Rajnis a Georgikonjait Vergiliusnak már lefordította, Magyar parnasszusa is kész. Gebhardim 4. részét most nyomtatják. Sok jót kíván

Kultsár

*

Id. Wesselényi Miklóshoz⁷

Nagyságos Báró!

Különféle hazafiúi tetteit csudálva hallja a magyar nemzet ott is, hol már az egész szomszédság idegen hangokat ejt. Én is először Zala vármegye szélén tanultam megismerni Nagyságod hazafiúságát. Sokszor megújították attól fogva nagy érdemei igaz tiszteletemet. Most újonnan hallván Gyarmathi doktor úrtól a nemzeti nyelvünk gyarapítására célzó szándékát, hazafiúi kötelességemnek tartottam, hogy ezen kis Krónikával kedveskedjem, és egyszersmind arról tudósítsam, hogy azon kétféle gyűjteményeken kívül, melyeket itt hirdetek, még egy oly magyar újságot is kezdek, mely Hazai Tudósítások neve alatt csak a Monarchiára terjedjen. Ennek Hirdetését éppen most nyomtattatom. Talán az új hírek ismertetése mellett több alkalmatosságom [alkalmam] lesz a hazafiúság nevelésére, mintha figyelmességemet egész Európára széleszteném. Azon leszek, hogy mindjárt az első levelekben oly hazafiúi kérdést támaszthassak, amelyre való feleletek már a jutalom által megkoronáztattak. Egy közcélra szükséges a kérdéseket elintézni. Már a feleletek elegendőképpen megmutatták a magyar nyelv kiművelt voltát. Örömmel hallanám, és például ki is hirdetném azon bölcs fogásokat, melyeket e célra Erdély választ. Ezeket talán Kazinczy úrtól megtudhatom. Melyet óhajtván várván mély tisztelettel vagyok.

Nagyságodnak alázatos szolgája:

Kultsár István

*Gróf Festetics László utóbbi nevelője,
a széptudományoknak néhai tanítója*

Pesten, 1806. január 17.

*

⁶ MTAK, Kézirattár: K 4/6. levél. Gulyás József 1806. január 6-ra datálja Kultsár levelét. Irodalomtörténeti Közlemények, 1934. 87. old.

⁷ K. Papp Miklós: Egy irodalomtörténeti emlék Kultsár Istvántól. Történeti Lapok, 1874. 314. old.

Guzmics Izidorhoz⁸

Az a célunk az Aurórában, hogy tanítson és gyönyörködtessen; de úgy, hogy a munkák eredetiek, s ne német fordítások legyenek, mint a Zsebkönyvben. Továbbá azt óhajtjuk, hogy tiszta s érett magyar nyelven legyenek írva a darabok. (...) Főtisztelendő régens apáturat alázatosan tisztelem, s arra kérem, hogy a humaniorákban már jól gyakorlott, nagy emlékezetű, s tanulni szerető két ifjú embert küldjön le a vakációra, kiknek én szívesen szállást adnék, hogy itten Horvát István és Schvartner Márton urakkal gyakrabban társalkodván, útmutatást vehessenek a historico diplomatica bővebb tanulására. Így tanította Fröhlich Prayt. (...) Egy két szóval való útmutatás sok haszontalan tapogatózást megelőzhet. (...)

Pesten, 1822. február 28.

Igaz barátja Kultsár

⁸ Közli: Récsey Viktor. Irodalomtörténeti Közlemények, 1900. 80-81. old.